

Εισαγωγή

Το 1867 η Υψηλή Πύλη και συγκεκριμένα ο Σουλτάνος Αβδούλ Αζίζ αποφασίζει την σιδηροδρομική σύνδεση της Κωνσταντινούπολης με την Δυτική Ευρώπη. Το μεγαλόπνοο αυτό έργο ανατίθεται στον *Barón Maurice de Hirsch*, Γερμανό εβραϊκής καταγωγής τραπεζίτη και επιχειρηματία, ο οποίος ίδρυσε για τον σκοπό αυτόν, την εταιρεία *Societe imperiale des Chemins de fer de la Turquie d' Europe*. Στα σχέδια του έργου αυτού συμπεριλαμβανόταν και η κατασκευή της γραμμής Ανδριανούπολη – Δεδέαγατς, ενός μικρού αλιευτικού οικισμού σε επίνειο της θρακικής ενδοχώρας.

Το γεγονός λοιπόν αυτό, αποτελεί και την γενεσιουργό αιτία για την μετατροπή του Δεδέαγατς σε πόλη με κομβικό ρόλο στο διαμετακομιστικό εμπόριο της εποχής. Η κατασκευή του λιμανιού (το Δεδέαγατς προτιμήθηκε από την Αίνο), αλλά και αργότερα η σιδηροδρομική σύνδεση με την Θεσσαλονίκη ολοκληρώνουν τον αρχικό σχεδιασμό. Έτσι από το 1875 μέχρι και την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, το Δεδέαγατς διανύει περίοδο δημιουργικής ανάπτυξης και εμπορικής ακμής. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός της ύπαρξης προξενείων από όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής (Βρετανίας, Αυστροουγγαρίας, Γερμανίας, Γαλλίας, Ελλάδας, Ιταλίας, Περσίας, Ρωσίας) καθώς επίσης και γραφείων των μεγαλύτερων ασφαλιστικών οίκων της Ευρώπης.

Η κατασκευή των σιδηροδρόμων και του λιμανιού προσελκύει νέους οικιστές, Έλληνες από την Αίνο, την Μαρώνεια, την Μάκρη, την Σαμοθράκη αλλά και από άλλες περιοχές της Μακεδονίας. Παράλληλα συρρέουν Τούρκοι κρατικοί υπάλληλοι, Φραγκολεβαντίνοι, Αρμένιοι, και Εβραίοι δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό μια πολυπολιτισμική κοινότητα.

Τα πρώτα κτίσματα της πόλης που γεννιέται είναι τα κτίρια των σιδηροδρόμων, οι αποθήκες στο λιμάνι, οι εκκλησίες καθώς και κτίρια που καλύπτουν τις ανάγκες της Οθωμανικής Διοίκησης. Το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης συντάσσεται από Ρώσους μηχανικούς το 1880.

Μετά την απελευθέρωση της πόλης το 1920, το Δεδέαγατς μετονομάζεται σε Αλεξανδρούπολη. Τα κτίρια της Οθωμανικής Διοίκησης χρησιμοποιούνται για να στεγάσουν τις Ελληνικές Κρατικές Υπηρεσίες. Μετά το 1922 η Αλεξανδρούπολη υποδέχεται πλήθος προσφύγων από περιοχές της Ανατολικής Θράκης αλλά και της Μ.Ασίας. Νέες κατοικίες και κτίρια κατασκευάζονται για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των νέων εποίκων. Η πόλη σταδιακά επεκτείνεται διατηρώντας όμως το “χρώμα” της. Στην δεκαετία '60 ο θεσμός της “αντιπαροχής” είναι η αιτία της αντικατάστασης των πολλών παλαιών κτιρίων με “σύγχρονες” πολυκατοικίες, χαρακτηριστικό άλλωστε όλων των Ελληνικών πόλεων.

Τα κτίρια που καταγράφονται στην παρούσα εργασία πέραν του αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος που έχουν, είναι συνδεδεμένα και με την

ιστορική μνήμη της πόλης αυτής. Χωρίζονται σε επτά θεματικές ενότητες, με ξεχωριστή “λογική” η κάθε μία.

A. Ορισμένα από τα ιστορικά κτίρια της πόλης που έχουν κατεδαφισθεί (συνοπτική αναφορά).

B. Κτίρια που έχουν διασωθεί και έχουν κηρυχθεί διατηρητέα (παρατίθενται τα αντίστοιχα Φ.Ε.Κ.)

Γ. Κτίρια Δημόσιου χαρακτήρα άρρηκτα συνδεδεμένα με την ιστορία της πόλης τα περισσότερα από τα οποία προτείνονται για διατηρητέα

Δ. Ορισμένα από τα πιο αξιόλογα κτίρια που ανήκουν σε ιδιώτες, ως επί το πλείστον κατοικίες, τα οποία αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα των διαφόρων ιστορικών εποχών της πόλης.

E. Περιοχές με οικιστικά σύνολα ξεχωριστού χαρακτήρα.

ΣΤ. Ειδικές κατασκευές που δεν νοούνται ως κτίρια και

Z. Ενδεικτικές μονοκατοικίες της δεκαετίας του '60 που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω έρευνας για μελλοντικούς μελετητές.

Κατά την συλλογή στοιχείων αναζητήθηκαν πληροφορίες από διάφορες πηγές (Δημόσιοι φορείς, Σύλλογοι, Βιβλιογραφία, αλλά και απλοί ιδιώτες) Για τα ιδιωτικά κτίρια υπήρξε αντικειμενική δυσκολία για την εξεύρεση στοιχείων είτε γιατί δεν κατέστη δυνατός ο εντοπισμός ιδιοκτητών, είτε γιατί οι πληροφορίες δίνονταν καχύποπτα με πολύ φειδώ.

Η συνολική πρόταση για την κήρυξη διατηρητέων, περιορίζεται στα Κτίρια Δημόσιου χαρακτήρα και στις Ειδικές Κατασκευές όπως φαίνονται στον συγκεντρωτικό πίνακα στο τέλος των θεματικών ενοτήτων. Όσον αφορά στα κτίρια ιδιωτών, δεν είναι δυνατόν να προταθούν για διατηρητέα χωρίς την συναίνεση των ιδιοκτητών αυτών. Το νομικό πλαίσιο εξάλλου που διέπει τα “περί διατηρητέων κτισμάτων”, είναι αποτρεπτικό σχεδόν για όλους τους ιδιοκτήτες τέτοιων κτιρίων, για την διατήρηση αυτών. Θα ήταν ευχής έργο, τόσο η βελτίωση του νομικού πλαισίου, με παροχή ελκυστικών κινήτρων, όσο και η ευαισθητοποίηση των πολιτών, να αποτελέσουν την απαρχή για την διάσωση αυτών των κτισμάτων που μαρτυρούν την ιστορία της πόλης και ταυτόχρονα αποτελούν και την πολιτιστική κληρονομιά αυτής.

Η ομάδα εργασίας

N.Πινάτζης

I.Φουντανίδης